

Prvé dokázané hniezdenie husi divej (*Anser anser*) na Levických rybníkoch (juhozápadné Slovensko)

The first documented breeding of Greylag Goose (Anser anser) on the fishponds near Levice (SW Slovakia)

Terézia JAUSCHOVÁ¹, Lucia TURČOKOVÁ RUBÁČOVÁ² & Peter ZACH³

¹ Starohutská 16, 968 01 Nová Baňa, Slovensko; e-mail: tereziajauschova@gmail.com

² Katedra zoológie, PRIF UK, Ilkovičova 6, Mlynská dolina, 842 15 Bratislava, Slovensko

³ Ústav ekológie lesa SAV, L. Štúra 2, 960 53 Zvolen, Slovensko

Abstract. Recently, the breeding sites of Greylag Goose have been increasing in number both within Europe and in Slovakia. Due to positive population and distribution trend, Greylag Goose started breeding for the first time also in the Protected area Levické rybníky – The fish ponds near Levice, southwestern Slovakia. The first breeding of this species in the area was recorded on May 3, 2017 when a female with three goslings was observed. These geese were repeatedly observed on July 7 and July 8, 2017. Three adults of Greylag Goose were recorded on April 16, 2018, and breeding was proved by observation of three goslings in July 2018. Further breeding record was made on April 13, and assessed more precisely on April 14, 2019 when two breeding pairs with three and four chicks were noticed. Goslings were seen for the last time on April 21, 2019 and, possibly, predated. Another three pairs without chicks were also observed over the breeding season of 2019. Greylag Goose repeatedly bred on the same pond with well-developed littoral vegetation.

Key words: Greylag Goose, first breeding, fishponds near Levice, Central Europe

Hus divá (*Anser anser*) je druhom s výrazne transpalearktickým typom rozšírenia, ktorého hniezdiská siahajú od Islandu na západe po Sachalin na východe (Hudec 2008). Veľkosť európskej hniezdnej populácie v rokoch 1990 – 2000 sa odhadovala na 120 000 – 190 000 párov so silne rastúcim trendom (Šťastný & Hudec 2016). Podľa BirdLife International (2015) je v posledných rokoch počet hniezdiacich párov husi divej v Európe odhadovaný na 259 000 – 427 000 párov. Celkový populačný trend druhu v Európe je považovaný za rastúci a to aj vďaka regulácii lovu a modernej poľnohospodárskej krajine poskytujúcej dostatok nutrične hodnotnej potravy, čo je známe u viacerých druhov husí v širokej oblasti výskytu (Fox & Abraham 2017).

Podobne aj na Slovensku je populačný trend husi divej od roku 1950 rastúci. Podľa starších údajov (Darolová & Jureček 2002) bola veľkosť hniezdnej populácie odhadovaná asi na 15 – 80 hniezdných párov. Tento údaj však pri rastúcom populačnom trende husi divej v súčasnom období možno považovať za podhodnotený. Podľa novších údajov je veľkosť hniezdnej populácie asi 50 – 150 hniezdných párov (Černečeky et al. 2019).

Údaje o veľkosti populácie v Českej republike taktiež dokazujú pozitívny populačný trend druhu. V rokoch 1981 – 1982 bola veľkosť hniezdnej populácie odhadnutá na 554 párov, do roku 2005 vzrástla na 600 – 650 hniezdných párov (Šťastný & Hudec 2016).

V aktuálnom Červenom zozname vtákov Slovenska (Demko et al. 2014) je hus divá zaradená do kategórie menej dotknutých druhov (LC). V predchádzajúcom zozname (Krištín et al. 2001) bola zaradená do kategórie silne ohrozených druhov (EN). K preradeniu do nižšej kategórie ohrozenia došlo vďaka pozitívnemu populačnému trendu hniezdnej populácie husí divej a rozširovaniu hniezdneho areálu druhu u nás (Demko et al. 2014).

Na Slovensku bola hus divá v minulosti považovaná za vzácného hniezdiča, s hniezdnym výskytom predovšetkým na Záhorí a neskôr aj na východnom Slovensku (Darolová & Jureček 2002, Danko 2006). Prvé doložené hniezdenie husí divej na Slovensku pochádza z roku 1961 zo Starého rybníka v Malých Levároch (Hudec 1971). Od 90-tych rokov minulého storočia sa postupne zvyšoval počet hniezdných lokalít na Záhorí (Jureček 1996, Zuna-Kratky et al. 2000) a začali pribúdať lokality aj na Podunajsku (Pusté Úľany, Trnka & Trnková 2004; Parížske močiare, Medveď & Medveď 2007; PR Alúvium rieky Žitavy, Imrichová 2008, VN Vráble pozorovanie E. Müllera 2011; VN Ľubá pozorovanie J. Gúgha 2014). Vzhľadom na vyššie spomenutý pozitívny areálový a populačný trend husí divej u nás ako hniezdič osídlil tento druh aj Chránený areál Levické rybníky na juhozápadnom Slovensku.

Levické rybníky vyhľadávali husi divé najmä počas jesennej migrácie ako miesto odpočinku pri putovaní na zimoviská (Drahoš 1968, Zach 1985, 1990). Počty odpočívajúcich jedincov na jesennej migrácii sa pohybovali od 170 do 250 jedincov. Sporadické pozorovania husí z jarného obdobia sa vyznačovali nízkym počtom jedincov – maximálne 12 jedincov (Zach 1985). V období intenzívneho celoročného monitoringu v rokoch 2003 – 2005 sa husi divé na Levických rybníkoch nevyskytovali (Turčoková 2006).

Husi divé sa na Levických rybníkoch objavili znova v hniezdnom období v roku 2017. Dňa 2. 4. 2017 bol zaznamenaný výskyt troch jedincov v juhovýchodnej časti rybníka č. 3. Dňa 3. 5. 2017 boli v západnej hrádzovej časti tohto rybníka pozorované tri juvenilné

jedince vodené samicou v malých plochách voľnej vodnej hladiny v porastoch pálky (*Typha* spp.) a trsti obyčajnej (*Phragmites australis*) (pozorovanie P. Zach). Samica vzdialená asi 5 m okamžite odvieďla mláďatá do hustých pobrežných porastov. Po viacerých neúspešných celodenných pokusoch bola rodina husí opäť pozorovaná 7. 7. a 8. 7. 2017 na približne rovnakom mieste rybníka č. 3 (pozorovania L. Rubáčová, P. Zach).

V roku 2018 boli husi na rybníku č. 3 pozorované dňa 16.4. v počte troch jedincov, rovnako ako v predchádzajúcom roku (pozorovanie P. Zach). V júli tu boli pozorované tri húsatá, ktoré v auguste navštevovali okolité polia (pozorovanie Stanislav Turčok). V roku 2019 boli husi divé na lokalite pozorované počas kontroly rybníkov dňa 20. 2. 2019 (nie je známe, kedy presne prileteli na lokalitu). Na dne vtedy ešte vypusteného rybníka č. 4 sa zdržiavalo 7 jedincov. V marci a začiatkom apríla bolo pozorovaných 2 – 8 jedincov, pričom tieto sa zdržiavali v pároch. Dňa 13. 4. 2019 boli na veľkú vzdialenosť fotograficky zdokumentované dva dospelé jedince v juhovýchodnej časti rybníka č. 3. Snímky dodatočne odhalili aj prítomnosť štyroch mláďat v prachovom perí vodených rodičmi (pozorovanie T. Jauschová). Počas následnej kontroly dňa 14. 4. 2019 boli zo vzdialenosti približne 5 metrov pozorované dva páry husí s troma a štyrmi mláďatami v prachovom perí na brehu toho istého rybníka pri výpustnom zariadení (pozorovanie T. Jauschová, P. Zach, obr. 1). Husi sa zdržiavali spolu a ich mláďatá sa príležitostne zhlukovali do jedného krdlika. Dospelé jedince s mláďatami sa pásli na hrádzi, pričom prejavovali len malú plachosť. Okrem dvoch párov s mláďatami sa na rybníku zdržiaval aj ďalší pár bez mláďat. Počas ďalších kontrol sa počet mláďat postupne znižoval. Dňa 19.4.2019 boli na hrádzi medzi rybníkmi č. 2 a 3 pozorované tri mláďatá, ďalšie sa mohli ukrývať v litorálnej vegetácii. Dňa 21.4.2019 boli pozorované už len dve mláďatá a neskôr už neboli videné žiadne, pravdepodobne v dôsledku predácie na lokalite hojne sa vyskytujúcimi kaňami močiarnymi (*Circus aeruginosus*), liškami (*Vulpes vulpes*)

Obr. 1. Husi divé s mláďatami na Levických rybníkoch na juhozápadnom Slovensku, 14. 4. 2019 (Foto: T. Jauschová).
Fig. 1. Greylag Geese with goslings in the fish ponds near Levice, southwestern Slovakia, April 14, 2019 (Photo by T. Jauschová).

a diviakmi (*Sus scrofa*), prípadne jedincami nepôvodného norka amerického (*Mustela vison*), ktorý bol v území prvýkrát zistený v roku 2014 (pozorovanie P. Zach). Dňa 28. 4. 2019 sa na rybníku č. 3 vyskytoval už len jeden pár husí bez mláďat. Spolu bolo teda na rybníkoch počas hniezdneho obdobia zistených päť párov husí divých, z ktorých dva páry aj vyhniezdili. Nie je známe, či sa aj ostatné tri páry pokúsili o hniezdenie a ich znášky boli zničené, alebo sa na lokalite o hniezdenie ani nepokúšali. Dospelé husi sa na rybníku č. 3 vyskytovali ešte aj na začiatku mája a neskôr koncom júna a v júli.

Podľa Hudeca (2008) sa husi zo zimovísk často vracajú na pravidelné hniezdiská či dokonca na ten istý rybník, kde vyhniezdili pred rokom. Po úspešnom vyhniezdení na Levických rybníkoch v roku 2017 sa sem husi v roku 2018 a v roku 2019 (dokázané hniezdenia) vrátili na rovnaký rybník č. 3. Aktuálne ide o najvhodnejší habitat pre hniezdenie tohto druhu na lokalite s veľmi dobre vyvinutou rozsiahlou litorálnou vegetáciou, ktorá je vhodná na hniezdenie husí a mnohých ďalších druhov vodných vtákov (Šťastný & Hudec 2016). Rybník má výmeru asi 20 ha, leží pomerne ďaleko od rušného sídliska a je takmer do polovice porastený tvrdými mak-

rofytni (trst' obyčajná, pálka úzkolistá *Typha latifolia*, pálka širokolistá *Typha angustifolia*) (obr. 2). Pobrežná vegetácia sa postupne rozširuje v dôsledku zazemňovania a extenzívneho manažmentu rybníka.

Pôvod husí hniezdiacich na Levických rybníkoch v rokoch 2017 – 2019 nie je známy. Dňa 21. 7. 2019 T. Jauschová a P. Zach pozorovali v katastri obce Šarkan – Diva (vzdušná vzdialenosť od Levických rybníkov približne 40 km) hus divú označenú krčným golierom žltej farby s alfanumerickým kódom H151. Tento jedinec odpočívajúci v krdli asi 100 husí na letnom zhromaždisku pri poľnohospodárskej farme extenzívneho typu bol označený 6. 7. 2017 ako mláďa na rybníku Bakodi-tó (Szomód) v Maďarsku. Bakodi-tó má v juhovýchodnej časti dobre zachovalú litorálnu vegetáciu štruktúrou podobnú vegetácii na Levických rybníkoch a konkrétne na rybníku č. 3 s hniezdnou populáciou husí. Vzdušná vzdialenosť medzi touto lokalitou a Levickými rybníkmi je približne 60 km. Na základe tohto pozorovania by husi hniezdiace na Levických rybníkoch mohli pochádzať a prípadne sa šíriť aj z populácií v severnom Maďarsku. Výskyt husí divej v relatívne malej vzdialenosti od jej

Obr. 2. Hniezdny habitat husí divej na Levických rybníkoch (rybník č. 3), 28. 4. 2019 (Foto: T. Jauschová).

Fig. 2. The breeding habitat of Greylag Goose in the fish ponds near Levice (pond no. 3), April 28, 2019 (Photo by T. Jauschová).

rodiska po dvoch rokoch poukazuje na jej fidelitu k regiónu a môže indikovať stabilný výskyt husí, čo je predpokladom pre šírenie populácie.

Najbližšie hniezdiská, ako aj letné zhromaždiská či migračné trasy, môžu napomáhať obsadzovaniu nových hniezdných lokalít husí divých (Hudec 2008). Pomerne vysoká fidelita u husí, ako k hniezdisku tak aj k zimovisku, je známa z iných populácií (Nilsson & Persson 2001, Kruckenberg & Jaene 2004). „Vernostné“ mechanizmy môžu vysvetľovať zakladanie nových hniezdných lokalít a ich následné udržiavanie. Najväčšie letné zhromaždisko husí divých v strednej Európe sa nachádza na Neziderskom jazere v Rakúsku (vzdušná vzdialenosť od Levických rybníkov je približne 150 km), kde sa zhromažďujú tisíce husí na letné preperovanie. Zlietajú sa sem jedince z okolitých populácií (Česko, Maďarsko, Poľsko), aby po odpočinku pokračovali v jesennej migrácii. Pravdepodobnosť prelietavania husí, hlavne zo severnejších populácií, nad juhozápadným Slovenskom je vysoká. Podobnú trasu potom absolvujú husi pri návrate zo zimoviska. Na svoje rodisko sa už nemusia vrátiť.

Možno zhrnúť, že dlhodobó rastúci (exponenciálny) populačný trend husí divej najmä v západnej, ale aj strednej Európe, sa prejavuje

i na Slovensku, a to postupným zvyšovaním počtu hniezdných lokalít, medzi ktoré novo pribudol aj Chránený areál Levické rybníky. Bude zaujímavé monitorovať adaptabilitu husí v intenzívne obhospodarovanej krajine južného Slovenska a prípadný proces synantropizácie u tohto druhu.

Literatúra

- BIRDLIFE INTERNATIONAL 2015: European Red List of Birds. — Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- ČERNECKÝ J., SAXA A., CULÁKOVÁ J. & ANDRÁŠ P. 2019: Správa o stave vtákov za obdobie rokov 2013 – 2018. Rukopis. Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, Banská Bystrica. Online: shorturl.at/nyCEI. Navštívené 21. 1. 2020.
- DANKO Š. 2006: Zmeny v avifaune rybníckej oblasti Iňačovce-Senné a NPR Senné v rokoch 1995–2004. — Tichodroma 18: 1–30.
- DAROLOVÁ A. & JUREČEK R. 2002: Hus divá (*Anser anser*). — Pp.: 116–119. In: DANKO Š., DAROLOVÁ A. & KRIŠTÍN A. (eds.): Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- DEMKO M., KRIŠTÍN A. & PAČENOVSKÝ S. 2014: Červený zoznam vtákov Slovenska. — SOS/BirdLife Slovensko, Bratislava.

- DRAHOŠ M. 1968: Vodné vtáctvo na rybníkoch pri Levi-
ciach. — Ochrana fauny 2–3: 15–26
- FOX A. D. & ABRAHAM K. F. 2017: Why geese benefit from
the transition from natural vegetation to agriculture.
— *Ambio* 46: 188–197.
- HUDEC K. 1971: Rozšíření a početnost husy velké (*Anser
anser*) v Československu. — Československá ochrana
přírody 12: 105–141.
- HUDEC K. 2008: Husa velká (*Anser anser*). — Pp.: 112–115.
In: CEPÁK J., KLVÁNA P., ŠKOPEK J., SCHRÖPFER L.,
JELÍNEK M., HOŘÁK D., FORMÁNEK J. & ZÁRYBNICKÝ
J. (eds.): Atlas migrace ptáků České republiky a Slo-
venska. Aventinum, Praha.
- IMRICHOVÁ H. 2008: Prvé hniezdenie husi divej (*Anser
anser*) v Prírodnej rezervácii Alúvium rieky Žitavy
(JZ Slovensko). — *Tichodroma* 20: 85–86.
- JUREČEK R. 1996: Ornitocenózy rybníkov v okolí Mala-
ciek. Diplomová práca. — Přírodovedecká fakulta
UK, Bratislava.
- KRIŠTÍN A., KOCIAN L. & RÁC P. 2001: Červený (ekosozo-
logický) zoznam vtákov (Aves) Slovenska. Červený
zoznam rastlín a živočíchov Slovenska. — Ochrana
prírody, Supplement 20: 150–153.
- KRUCKENBERG H. & JAENE J. 2004: Do greylag geese
(*Anser anser*) use traditional roosts? Site fidelity of
colour-marked Nordic greylag geese during spring
migration. — *Journal of Ornithology* 145: 117–122.
- MEDVEĎ J. & MEDVEĎ M. 2007: Výskyt a hniezdenie husi
divej (*Anser anser*) v Národnej prírodnej rezervácii
Parížske močiare (JZ Slovensko). — *Tichodroma*
19: 107–108.
- NILSSON L. & PERSSON H. 2001: Natal and breeding
dispersal in the Baltic greylag goose *Anser anser*. —
Wildfowl 52: 21–30.
- ŠĚASTNÝ K. & HUDEC, K. (eds.): 2016: Fauna ČR. Ptáci –
Aves. Díl 1. — Academia, Praha.
- TRNKA A. & TRNKOVÁ B. 2004: Hniezdenie husi divej
(*Anser anser*) na rybníkoch pri Pustých Úľanoch
(Západné Slovensko). — *Tichodroma* 16: 90–92.
- TURČOKOVÁ L. 2006: Vývoj avifauny na Levických
rybníkoch za posledných 50 rokov. — *Tichodroma*
18: 51–55.
- ZACH P. 1985: Levické rybníky ako rezervoár vodnej
pernatej zveri. Diplomová práca. — VŠLD, Zvolen.
- ZACH P. 1990: Changes in breeding bird communities on
ponds near Levice in 1977–1988, as exemplified by
pond No. 2. — Pp.: 449–452. In: ŠĚASTNÝ K. & BEJČEK
V. (eds.): Bird census and atlas work. Proceeding of
the conference, Prague.
- ZUNA-KRATKY T., KALIVODOVÁ E., KÜRTHY A., HORAL
D. & HOŘÁK P. 2000: Die Vögel der March-Thaya-
-Auen im österreichisch-slowakisch-tschechischen
Grenzraum. — Distelverein, Deutsch-Wagram.

Došlo: 18. 12. 2019

Prijaté: 21. 1. 2020

Online: 24. 1. 2020